

До спеціалізованої Вченої ради
ДФ 41.884.072 Одеського державного
університету внутрішніх справ

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата юридичних наук, професора Маковія Віктора Петровича
на дисертацію**

Самоха Миколи Юрійовича на тему:

**«Фраудаторні правочини: проблеми теорії та практики», подану до
захисту на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»**

Подана на рецензування дисертаційна робота Самоха М.Ю. присвячена комплексному дослідженню теоретичних і практичних проблем правового регулювання фраудаторних правочинів у цивільному праві України. Дисертація є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому здійснено всебічний аналіз правової природи фраудаторних правочинів, визначено їх місце у системі цивільно-правових засобів захисту учасників приватних відносин, досліджено особливості правозастосування відповідного інституту та сформульовано пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства і судової практики.

Обрана тема та зміст дисертаційного дослідження цілком узгоджені з кафедральною темою наукової роботи «Вплив інтеграційних тенденцій на розвиток національного права в контексті гуманізації правоохоронної діяльності» (державний реєстраційний номер 0116U006771), що забезпечує вирішення завдань правової науки в умовах сьогодення.

Структура дисертації є логічною та послідовною. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які охоплюють теоретико-методологічні, матеріально-правові та практичні аспекти досліджуваної проблематики, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Автором використано значний масив нормативно-правових актів, спеціальної юридичної літератури, матеріалів національної та зарубіжної судової практики, що дозволило комплексно дослідити інститут фраудаторних правочинів у сучасному цивільному праві. Позитивно

оцінюється прагнення автора поєднати теоретичний аналіз із потребами сучасної судової практики та виробити пропозиції, спрямовані на вдосконалення механізму захисту прав кредиторів у цивільних правовідносинах та забезпечення тим самим публічного правопорядку.

Загалом дисертація справляє позитивне враження як завершене наукове дослідження, виконане на належному теоретичному та методологічному рівні, що характеризується логічністю викладу, комплексним аналізом та практичною спрямованістю отриманих результатів.

Актуальність теми дослідження. Актуальність теми дисертаційного дослідження не викликає сумнівів і зумовлена сучасними тенденціями розвитку цивільного законодавства України, активним формуванням судової практики щодо застосування конструкції фраздаторного правочину та необхідністю забезпечення ефективного захисту майнових прав кредиторів.

Останніми роками Верховним Судом сформовано низку важливих правових позицій щодо можливості оспорювання правочинів, укладених боржником на шкоду кредиторам. Водночас відсутність законодавчого визначення поняття фраздаторного правочину, неоднозначність критеріїв його кваліфікації та різноманітність підходів судової практики зумовлюють необхідність подальшого наукового осмислення цієї проблематики. Саме тому звернення автора до комплексного дослідження зазначеного інституту є своєчасним і відповідає сучасним потребам розвитку цивільного права України.

Актуальність роботи посилюється також процесами європейської інтеграції України, гармонізації національного приватного права із європейськими стандартами та зростанням ролі принципів добросовісності, справедливості й розумності у регулюванні цивільних правовідносин. За таких умов інститут фраздаторних правочинів набуває особливого значення як ефективний механізм протидії недобросовісному здійсненню цивільних прав та забезпечення балансу інтересів учасників цивільного обороту.

Безперечною перевагою дисертації є те, що автор розглядає проблему фродауторності не ізольовано, а у взаємозв'язку з принципами цивільного права, сучасною судовою практикою, зарубіжним досвідом та тенденціями розвитку цивілістичної науки, що дозволило сформуувати комплексне бачення досліджуваного правового явища. Отже, тема дисертаційної роботи є актуальною, має вагоме теоретичне та практичне значення, а її дослідження відповідає сучасним потребам розвитку науки цивільного права та правозастосовної діяльності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Аналіз дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що сформульовані автором наукові положення, висновки та рекомендації є достатньо обґрунтованими, логічно взаємопов'язаними та підтверджуються результатами комплексного дослідження нормативно-правових актів, доктринальних джерел і матеріалів судової практики.

Автором чітко визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, які послідовно реалізуються у структурі дисертації. Зміст роботи свідчить про належний рівень володіння сучасною методологією юридичних досліджень, використання комплексу загальнонаукових і спеціально-юридичних методів пізнання, що забезпечило всебічний аналіз поставлених проблем.

На позитивну оцінку заслуговує належний рівень аргументації авторської позиції. Висновки дисертанта базуються не лише на аналізі чинного законодавства, а й на узагальненні значної кількості наукових праць українських і зарубіжних учених, а також сучасної практики Верховного Суду. Автор не обмежується викладенням існуючих наукових підходів, а здійснює їх критичний аналіз, формулює власні висновки та пропонує аргументовані шляхи вирішення окремих дискусійних питань.

Важливою перевагою дисертації є її практична орієнтованість. Значна частина сформульованих висновків спрямована на вдосконалення правозастосовної діяльності та розвиток цивільного законодавства України,

що свідчить про комплексний характер проведеного дослідження. Таким чином, наукові положення, висновки та рекомендації, викладені у дисертації, є достатньо обґрунтованими, взаємоузгодженими та відповідають поставленій меті й завданням дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у комплексному вирішенні актуальної наукової проблеми, пов'язаної з визначенням правової природи фродакторних правочинів, їх місця у системі цивільного права та механізму захисту прав кредиторів.

На особливу увагу заслуговує авторський підхід до розуміння фродакторного правочину як самостійної цивільно-правової конструкції, що має власні юридичні ознаки та особливий механізм правового регулювання. Дисертантом здійснено ґрунтовне відмежування фродакторних правочинів від суміжних правових категорій, зокрема фіктивних, удаваних правочинів і правочинів, укладених із порушенням принципу добросовісності, що має важливе значення для розвитку цивілістичної доктрини та забезпечення єдності судової практики.

Науковий інтерес становлять також сформульовані автором пропозиції щодо вдосконалення критеріїв кваліфікації фродакторних правочинів, розвитку механізму судового захисту прав кредиторів, а також удосконалення окремих положень цивільного законодавства України. Запропоновані висновки характеризуються належним рівнем аргументованості та можуть бути використані як у подальших наукових дослідженнях, так і у правотворчій та правозастосовній діяльності.

Позитивно оцінюється комплексний характер проведеного дослідження, у межах якого автор поєднав аналіз цивільно-правової доктрини, судової практики Верховного Суду, зарубіжного досвіду та сучасних тенденцій розвитку приватного права. Це дозволило сформулювати низку нових наукових положень, які розширюють існуючі наукові уявлення

про інститут фраздаторних правочинів та мають перспективне значення для подальшого розвитку науки цивільного права.

Загалом наукова новизна результатів дисертаційного дослідження є належним чином обґрунтованою, підтверджується змістом роботи та відповідає вимогам, що ставляться до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження. Важливою перевагою дисертаційної роботи є поєднання її фундаментального теоретичного змісту з практичною спрямованістю отриманих результатів. Проведене дослідження не обмежується аналізом окремих теоретичних положень щодо правової природи фраздаторних правочинів, а містить комплексне бачення механізму їх правового регулювання, особливостей застосування у судовій практиці та перспектив удосконалення чинного цивільного законодавства.

Теоретичне значення дисертації полягає у поглибленні сучасних наукових уявлень про правову природу фраздаторних правочинів, визначенні їх місця в системі цивільного права, уточненні критеріїв їх відмежування від суміжних правових конструкцій та розвитку наукових підходів до застосування принципу добросовісності у цивільних правовідносинах. Запропоновані автором висновки сприяють подальшому розвитку цивілістичної доктрини та можуть бути використані при проведенні наступних наукових досліджень із проблематики недійсності правочинів, захисту прав кредиторів та здійснення цивільних прав.

Практичне значення одержаних результатів визначається можливістю їх використання у правотворчій діяльності, правозастосовній практиці, освітньому процесі та подальших наукових дослідженнях. Сформульовані автором рекомендації щодо вдосконалення цивільного законодавства, а також узагальнення судової практики можуть бути використані при підготовці змін до законодавства, у діяльності судових органів, адвокатів, нотаріусів та інших суб'єктів правозастосування. Матеріали дисертації також

можуть бути використані під час викладання навчальних дисциплін цивілістичного циклу та підготовки навчально-методичних матеріалів.

Таким чином, результати проведеного дослідження мають вагоме теоретичне та практичне значення, а їх використання сприятиме подальшому розвитку науки цивільного права та вдосконаленню практики захисту прав учасників цивільних правовідносин.

Апробація результатів дослідження. Результати дисертаційного дослідження пройшли належну апробацію та достатньою мірою висвітлені у наукових публікаціях автора. Основні положення дисертації були оприлюднені у статтях, опублікованих у фахових наукових виданнях України, а також апробовані шляхом участі у міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, круглих столах та інших наукових заходах.

Аналіз переліку наукових праць свідчить про те, що вони охоплюють основні напрями проведеного дослідження та відображають його ключові результати. При цьому опубліковані праці логічно взаємопов'язані між собою і послідовно розкривають окремі аспекти досліджуваної проблематики. Отже, результати дисертації пройшли належну апробацію, а їх оприлюднення відповідає вимогам, що ставляться до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Дотримання принципів академічної доброчесності. Аналіз дисертаційної роботи дає підстави зробити висновок про дотримання автором принципів академічної доброчесності. Дослідження має самостійний характер, виконане на основі широкого кола нормативно-правових актів, наукових джерел та матеріалів судової практики, які належним чином опрацьовані та супроводжуються відповідними бібліографічними посиланнями.

Автор коректно використовує результати наукових праць інших учених, дотримується правил академічного цитування та послідовно формулює власні висновки щодо найбільш дискусійних аспектів

досліджуваної проблематики. Ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації чи інших порушень академічної доброчесності під час ознайомлення з дисертацією не встановлено. У зв'язку з цим дисертаційна робота відповідає вимогам законодавства України щодо дотримання принципів академічної доброчесності.

Дискусійні положення та окремі зауваження. Загалом позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, вважаю за доцільне висловити окремі зауваження, які мають дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного дослідження.

1. В межах модернізації ЦК України було надано до розгляду Верховній Раді України декілька законопроектів оновленого нормативного акту. На Вашу думку, яка із моделей найбільш принагідно відтворює основні риси фраздаторності в якості засобу захисту від недобросовісної поведінки учасників приватних відносин.

2. В умовах інтеграції всіх сфер українського буття в європейських соціально-економічний та правовий простір досить актуальним є питання проектування реалій існування українського суспільства на європейську систему координат. В роботі досить наявний обмежений аналіз даного питання, особливо судової практики ЄСПЛ. Чим це пояснюється й які Вами щодо цього обрані пріоритети?

3. У роботі проведено аналіз місця фраздаторних правочинів серед інших недійсних правочинів. У зв'язку з цим виникає питання щодо співвідношення фраздаторних правочинів з правочинами, які порушують публічний порядок, зокрема в частині підстав віднесення їх до недійсних правочинів та відповідних правових наслідків набуття ними такого правового режиму.

Наведені зауваження мають переважно рекомендаційний характер і можуть бути предметом подальших наукових досліджень, не зменшуючи наукової цінності дисертації та рівня отриманих автором результатів

Загальний висновок. Дисертаційна робота «Фраудаторні правочини: проблеми теорії та практики» є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на високому теоретичному та методологічному рівні. Автором успішно вирішено важливе наукове завдання, що полягає у комплексному дослідженні правової природи фраудаторних правочинів, удосконаленні теоретичних підходів до їх розуміння та формулюванні практичних рекомендацій щодо вдосконалення цивільного законодавства України та судової практики.

Отримані результати характеризуються науковою новизною, достатнім рівнем обґрунтованості, теоретичною та практичною значущістю. Дисертація відповідає вимогам, що ставляться до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, а її автор продемонстрував високий рівень наукової підготовки, здатність самостійно здійснювати наукові дослідження та розв'язувати складні наукові завдання у сфері цивільного права.

Висловлені у рецензії зауваження мають дискусійний характер, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи та не знижують її наукової цінності.

Вважаю, що дисертація «Фраудаторні правочини: проблеми теорії та практики» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» галузі знань 08 «Право».

Рецензент:

**кандидат юридичних наук, професор,
завідувач кафедри цивільно-правових
дисциплін інституту права та безпеки
Одеського державного університету
внутрішніх справ**

Віктор МАКОВІЙ